

“Mevludski” pjesnici u doba Muhammeda, a.s.

Nalazimo se u rebiu-l-evvelu, trećem hidžretskom mjesecu i mjesecu Mevluda - rođenja Muhammeda, a.s. Cijeli rebiu-l-evvel će biti obilježen sa više hiljada raznovrsnih aktivnosti po našim džematima, medžlisima, muftijstvima, mešihatima i drugim institucijama naše Islamske zajednice. Iako se već skoro trideset godina suočavamo sa atakom na našu islamsku tradiciju, primjetno je, iz godine u godinu, kako naše mevludske svečanosti postaju sve brojnije, bogatije, zanimljivije, posjećenije, tako napadi na Mevlud sve više jenjavaju. Uzevši sve to u obzir, pokušat ćemo kroz ovaj tekst objasniti šta je to ustvari mevlud i ko su bili “mevludski” pjesnici u periodu Poslanika, a.s.

Riječ mevlud je turcizam koji nam dolazi iz arapskog jezika od riječi mevlid, što znači rođenje. Pojam mevlud danas uglavnom ima tri značenja:

1. Mevlud u značenju spjeva, poeme, pjesme o Muhammedu, a.s. (gdje se govori o njegovim osobinama, te najvažnijim detaljima iz njegove sire (životopisa): rođenje, djetinjstvo, prva objava, Miradž, Hidžra, oprosni hadždž, smrt itd.);
2. Mevlud u značenju svečanosti kojom se obilježava 12. rebiu-l-evvel - rođendan Muhammeda, a.s.;
3. Mevlud u značenju svečanosti kojom se obilježava bilo koji značajan događaj u životu muslimana, džemata ili šire muslimanske zajednice (npr. mevludi povodom useljenja u kuću ili stan, sklapanja braka, rođenja djeteta, sunećenja, nastupa Ramazana itd.; mevludi povodom noći Kadra, Bedra, Regaiba, Miradža i Berata, nove hidžretske godine, dana Ašure i sl.; šehidski mevludi, redovni privatni mevludi, redovni džematski mevludi itd.)

Zanimljivo je spomenuti da ovakva značenja mevlud ima ne samo u bosanskom narodu, već i u drugim muslimanskim narodima.

Međutim, mevlud je prvobitno bio spjev o Allahovom poslaniku, a.s., a to je i danas njegovo osnovno značenje među svim muslimanima. Kod nas je običaj da se mevludski spjevovi “uče”, a ne “pjevuju” niti “recitiraju”, jer glagoli pjevati i recitirati mogu aludirati na pjesme neprimjerenog sadržaja, odnosno pjevače nemoralnog ponašanja, dok glagol učiti aludira na kur’anski imperativ: *Ikre’ bi-smi rabbike-l-lezi halek - Uči, čitaj, izučavaj u ime svoga Gospodara koji stvara! Čak i protivnici mevluda definišu da je mevlud, u osnovi, spjev koji se uči. (Vidi npr.: Zijad Ljakić, *PROPIS PRISUSTVOVANJA NA MEVLUDU (i sličnim novotarskim skupovima) SA UBJEĐENJEM DA JE TO NOVOTARIJA*, www.zijad-ljakic.com/index.php?option=com_content&view=article&id=785:propis-prisustvovanja-na-mevludu-i-slinim-novotarskim-skupovima-sa-ubjeenjem-da-je-to-novotarija&catid=29:fikh-islamski-propisi&Itemid=94, 8.11.2019., 15:07; Jasmin Džanan, *Propis proslave mevluda*, www.n-um.com/propis-proslave-mevluda, 8.11.2019., 14:53)*

Stihovi i spjevovi o Poslaniku, a.s., su se počeli skladati još sa samim njegovim rođenjem. Tada je prvi poznati spjev sastavio Vjerovjesnikov djed Abdulmuttalib. Poznato je da je Ebu Talib, Vjerovjesnikov amidža, kazivao stihove u odu svome bratiću i prije nego što je on postao Allahov poslanik, a i poslije. I ashabi su se isticali u recitiranju stihova o Poslaniku, a.s. To nisu samo činili muhadžiri, već i ensarije i

drugi muslimani. Tako je Muhammed, a.s., imao trojicu pjesnika iz reda ensarija koji su imali zadatak da poezijom hvale Poslanika, a.s., i muslimane, a kude kurejšijske prvake i druge neprijatelje islama. To su bili: Hassan ibn Sabit, Ka'b ibn Malik i Abdullah ibn Revvaha.

U nastavku ćemo predstaviti sedam "mevludskih" pjesnika iz doba Poslanika, a.s.

- Abdulmuttalib ibn Hašim (474-579), Poslanikov djed i poglavar Kurejšija. Bio je istaknuti kurejšijski pjesnik. Recitirao je poeziju pod uticajem svojih dajdži iz medinske porodice (Benu) Nedždžar. Stoga mu je poezija bila pitka, lirski, jednostavnih riječi, jasnih značenja, jaka, kvalitetna. Nažalost, većina njegovih pjesama je izgubljena, jer mu je poezija tek kasnije sabrana u poseban divan. Divan čini 36 pjesama koje mu se pripisuju. Inače, h. Abdulmuttalib je prvi koji je spjevao stihove o Vjerovjesniku, a.s. Tako je, između ostalog, spjevao stihove o Muhammedovom rođenju, te docnije pjesmu zahvale Allahu, dž.š., na unuku, kada je jedne prilike sa malim Muhammedom, a.s., bio unutar Kabe. U nastavku donosimo Abdulmuttalibove stihove o Poslanikovom rođenju (mevludu):

*Ti si, kada si se rodio, zemlju obasjao,
a horizont se tvojim nurom osvijetlio.
Tako se mi, kroz tu sjajnost,
nur i puteve upute probijamo.*

- Ebu Talib ibn Abdulmuttalib (c. 535-619), Poslanikov amidža i poglavar Kurejšija. Spada u značajne mekkanske pjesnike. Na nesreću, njegova poezija je uglavnom izgubljena. Postoji divan od 66 pjesama, koji je sastavljen u kasnijim stoljećima. No, kritičari smatraju da je većina pjesama u tom divanu lažno pripisana Ebu Talibu, pošto divan sadrži pretežno pjesme slabije kvalitete. Skoro pola pjesama iz dotičnog divana govori o Muhammedu, a.s. Tako u jednoj svojoj kasidi, kojom hvali svoga bratića, Ebu Talib donosi sljedeći Pejgamberov opis:

*Bijel je, kiša iz oblaka se moli pomoću njegovog lica
pomagač jetima, zaštita udovica,
kod njega traže utočište odbačenici međ porodicom Hašimovom,
tako su oni kod njega u blagodati i dobrima.*

- El-A'ša (570-629), nadimak čuvenog džahilijjetskog (predislamskog) pjesnika Mejmuna ibn Kajsa. Njegovo rodno mjesto je Hidžr (danas Rijad) u Jemami (danas Nedžd). Nadimak (El-A'ša), što znači Slabovidni, je dobio kad je izgubio vid. Smatra se prvim arapskim pjesnikom kome je pjesništvo bilo profesija, tj. koji je zarađivao za život od skladanja stihova. I nakon što je oslijepio, putovao je Arabijom, ponajviše obalom Crvenog mora. Jedna njegova kasida se ponekad uključuje u sedam mualleka (okačenica, tj. sedam džahilijjetskih izvanrednih pjesama koje su visile okačene o Kabu). Sačuvan je njegov divan u kome se nalaze 82 kaside.

El-A'ša je jednu svoju kasidu posvetio Muhammedu, a.s. Međutim, kada se zaputio u Medinu da izrecituje istu, kurejšijski prvaci su za to saznali. Stoga su ga presreli i ponudili mu stotinu deva da se vrati sljedeće godine. El-A'ša je na to pristao. Ubrzo je preminuo, ne dočekavši narednu godinu.

- Hassan ibn Sabit (c. 563-674), glasoviti medinski pjesnik iz porodice (Benu) Nedždžar, odakle je bila i Poslanikova pranena Selma bint Amr. Tako su Muhammed,

a.s., i Hassan ibn Sabit imali istog čukundjeda Amra ibn Zejdmenata ibn en-Nedždžara. Hassan se proslavio kao pjesnik i prije primanja islama. Svoje pjesme je recitovao čak i na dvoru arapske dinastije Gassanija u Damasku. Smatra se glavnim Vjerovjesnikovim pjesnikom. Knjige edeba (arap. književnosti), povijesti i sire obiluju njegovim stihovima koje je spjevao kao satire (hidža') Kurejšija i njihovih saveznika, ode (medh) Poslaniku, a.s., i ashabima i elegije (risa') šehidima i rahmetlijama. Stoga ne treba da čudi da je imao i poseban ćurs u Poslanikovoju džamiji, odakle je recitovao svoju poeziju.

Pjesme Hassana ibn Sabita su sabrane u jedan divan koji broji 249 kasida. No, upravo njegov položaj glavnog Pejgamberovog pjesnika je prouzrokovao da on bude jedan od najviše plagiranih muslimanskih pjesnika kroz historiju. Stoga ne treba da čudi da se, prema nekim istraživačima, procenat stihova i pjesama koji su mu pripisani u njegovom divanu kreće između 60% i 70%.

Zaista je među toliko Hassanovih spjevova o Muhammedu, a.s., teško izdvojiti neke stihove. No, ipak ćemo navesti dva prelijepa bejta (distiha) u prepjevu našeg poznatog Safvet-bega Bašagića:

*Nije moja zjenica ljepšega vidjela,
nit je žena od tebe milijeg rodila!
Kao da si stvoren onako kako si ti htio;
stvoren si bez mahane – i lijep i mio!*

- Ka'b ibn Malik (?-671), jedan od Poslanikovih medinskih pjesnika. Pjesništvo mu nije bila primarna profesija, niti je zarađivao od njega. Njegov divan sadrži 73 pjesme. Za razliku od drugih pjesnika toga doba, koji su pjevali o raznoraznim životnim temama, skoro svi Ka'bovi stihovi govore o Muhammedu, a.s., i islamu, istaknutim ashabima (npr. h. Hamzi, h. Osmanu itd.), važnim događajima (npr. bitkama na Bedru, Uhudu, Hendeku, Mu'ti, pohodima na Hajber, Benu Kurejza, Benu Nedir, Sevik, Benu Lihjan, opsadi Taifa, ekspediciji na Bi'r Meune itd.) ili odbrani od mušričke propagande (npr. odgovor Ebu Sufjanu, Diraru ibn el-Hattabu, Hubejretu ibn Ebu Vehbu itd.). Njegova poezija se razlikuje i od poezije drugih Vjerovjesnikovih pjesnika, budući da Ka'b ibn Malik nije mnogo opisivao i hvalio Muhammed, a.s., direktno, već se pretežno posvetio hvaljenju i opisivanju islama kao vjere Pravog puta, odnosno hvaljenju Muhammeda, a.s., neizravno.

Kako bismo shvatili njegov pjesnički pristup, pogledajmo naredne stihove u kojima govori o Miradžu:

*Ako je Musa pričao sa Allahom na javi
na brdu Turu, visokom, uzvišenom,
Ta, uistinu je Allah pričao sa Vjerovjesnikom Muhammedom
na najvišem mjestu, uzdignutom, istaknutom.*

- Abdullah ibn Revvaha (?-629), spada u Vjerovjesnikove medinske pjesnike. Među prvim je Medinjanima koji su primili islam, budući da je bio jedan od 12 medinskih prvaka koji su dali prvu prisegu na Akabi 621. godine. Poginuo je kao zapovjednik muslimanske vojske u bici kod Mu'te. Skladao je stihove i u džahilijetu i u islamu. Muhammed, a.s., ga je mnogo volio i hvalio njegovu poeziju. U bitkama je stihovima poticao i bodrio ashabe. I njegova poezija se nalazi raštrkana po knjigama. Tek je prije 30-ak godina dr. Velid Kassab, profesor na Islamskom univerzitetu Imam Muhammed

ibn Saud u Rijadu, sabrao njegovu sačuvanu poeziju u poseban divan. Divan ima 37 pjesama. Ibn Revvaha je, između ostalog, izrekao u odu Muhammedu, a.s., sljedeće stihove:

*Kada on ne bi ajete bjelodane posjedovao,
njegov duh bi te o hajru izvještavao.
Tako je Allah učvrstio ljepotu sa kojim si došao.
Stoga Isaa slijediš, uz dozvolu i kader Allahov.*

- Ka'b ibn Zuhejr (?-646), jedan od muhadremuna (pjesnika koji su sastavljali poeziju i u džahilijetu i u islamu). Porijeklom je iz Nedžda. Bio je poznat pjesnik i prije primanja islama. Njegov divan se sastoji od 49 kasida.

Ka'b ibn Zuhejr se najviše proslavio Kasidom o Burdi (Kasidei-Burda, Kasidetu-l-Burda), u kojoj je pohvalio Vjerovjesnika, s.a.v.s. Ta kasida ustvari predstavlja njegovu obznanu islama i izvinjenje za prljavu antiislamsku propagandu. Iako je ona važna kao remek djelo predislamske i rane islamske arapske poezije, dotična kasida je mnogo važnija zbog priče koja se krije iza nje, a koja govori o Ka'bovom trnovitom putu u islam.

Priča počinje, kada su se Ka'b i njegov brat Budžejr bili zaputili u Medinu da prime islam. No, Ka'b je u putu odustao, pa se vratio. Budžejr je nastavio put, te je prigrlio islam. Kad je Ka'b saznao da mu je brat postao musliman, sastavio je kasidu u formi rugalice, kojom se žestoko okomio na svoga brata i Poslanika, a.s. Stoga je Muhammed, a.s., osudio Ka'ba na smrt. Nakon bitke na Hunejnu i opsade Taifa, Budžejr je pisao bratu Ka'bu, savjetujući ga da zatraži oprost od Vjerovjesnika, a.s. Međutim, Ka'b prvobitno nije poslušao svoga brata. Stoga je tražio arapsko pleme koje će mu pružiti zaštitu, ali kada je shvatio da mu nijedno pleme neće dati azil, počeo je ozbiljno razmišljati o bratovim riječima. Na kraju je preko Ebu Bekra došao Muhammedu, a.s., primio islam i izrecitovao kasidu od 66 bejtova. Zadnjih 8 bejtova je posvetio Poslaniku, a.s., i muhadžirima. Prenosi se da mu je tada Muhammed, a.s., poklonio svoj ogrtač (burdu), te je tako kasida dobila svoje ime. O tome da je Ka'b ustinu zaslužio Poslanikov poklon, dovoljno govore ova dva bejta iz Burde:

*Doista je Poslanik sablja, kojom se traži Svjetlost (Uputa),
muhenned (indijska sablja od izvrsnog čelika) među Allahovim sabljama isukanim,
Među grupom Kurejšija jedan izreče,
u dolini Mekke, kada primiše islam: „Idite!“*

Na kraju, na osnovu goreizrečenog, nije teško zaključiti da su prvi spjevovi o Poslaniku, a.s., nastali dosta rano. Tačnije, već 571. godine imamo spjev h. Abdulmuttaliba povodom Mevluda - rođenja njegovog unuka Muhammeda-Ahmeda. U ranim spjevovima (mevludima) govori se o Poslanikovim moralnim vrlinama, fizičkom izgledu, rođenju, poslanici, islamu, važnim događajima iz poslaničkog razdoblja islama (Miradžu, Hidžri, Bedru itd.), ashabima itd. - uglavnom o istim temama o kojima pišu i svi ostali mevludski pjesnici do današnjih dana.